

อักษรธรรมล้านนาสืบทอดภูมิปัญญาจากใบลานสู่บันทึกความรู้ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน จังหวัดราชบุรี*

THE INHERITANCE WISDOM OF TAI THAMLANNA BY PALM-LEAF MANUSCRIPTS TO TAI YUAN RATCHABURI PROVINCE KNOWLEDGE RECORD

จิรศุภา ปล่องทอง

Jirasupa Plongthong

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Pathom Rajabhat University, Nakhon Pathom, Thailand

Corresponding author E-mail: jiraandjira@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องอักษรธรรมล้านนาสืบทอดภูมิปัญญาจากใบลานสู่บันทึกความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อ 1) ศึกษาภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนบ้านคูบัว ผ่านใบลานจากจิปาะถะถันสถานบ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี และ 2) สร้างแบบบันทึกความรู้ภาษาไทยวนบ้านคูบัว ใช้การเปรียบเทียบภาษาไทยวนกับภาษาไทยกลาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและใบลานที่เก็บรักษาไว้ในจิปาะถะถันสถานบ้านคูบัว คัดเลือกแบบเจาะจงเฉพาะใบลานที่มีความสมบูรณ์เท่านั้น นำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า ภูมิปัญญาภูมิปัญญา 2 ประเด็น ดังนี้ 1) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน มี 3 ด้าน ได้แก่ ค่านิยม ธรรมชาติ และการดำเนินชีวิต ประเด็นที่ 2) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา มี 4 ด้าน ได้แก่ วัฏสงสาร การให้ทาน กฎแห่งกรรม และหลักปฏิบัติตนของชาวพุทธ พระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน สำหรับ 2) การสร้างแบบบันทึกความรู้ภาษาไทยวน เป็นคู่มือในการถ่ายทอดอักษรธรรมล้านนา ตัวอย่างคำมาจากใบลาน ด้วยความอนุเคราะห์ของ ดร.อุดม สมพร แบ่งเนื้อหาได้เป็น 5 บท ดังนี้ บทที่ 1 ความเป็นมาชาติพันธุ์ไทยวน และพัฒนาการอักษรธรรมล้านนา บทที่ 2 รูปแบบอักษรธรรมล้านนา (ตัวอย่างคำที่ปรากฏในใบลาน) บทที่ 3 อักษรวิธีอักษรธรรมล้านนา บทที่ 4 แบบฝึกหัดคัดอักษรธรรมล้านนา และบทที่ 5 การฝึกปฎิบัติอักษรธรรมล้านนา (จากตัวอย่างใบลาน) เพื่ออนุรักษ์อักษรธรรมล้านนาและเป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่ให้แก่ผู้สนใจเรียนรู้อักษรธรรมล้านนาได้ศึกษาต่อไป

คำสำคัญ: อักษรธรรมล้านนา, ภูมิปัญญา, ใบลาน, ไทยวน, จังหวัดราชบุรี

Abstract

This research article is part of the research on the Lanna script, inheriting the wisdom from palm leaves to record the knowledge of the Thai Yuan ethnic group. The objectives of the study were to 1) study the wisdom of the Thai ethnic group of Ban Khu Bua through palm leaves from miscellaneous items at Ban Khu Bua, Ratchaburi Province and 2) to create a knowledge recording form for Ban Khu Bua Thai Yuan language using the method of comparing Thai Yuan language with Central Thai language. This qualitative research was conducted by collecting data

from documents and palm leaves stored in the miscellaneous items at Ban Khu Bua, Ratchaburi Province by purposively selecting only palm leaves that were complete. Data was presented by descriptive reporting. There are two aspects of the study of Thai Yuan ethnic wisdom as follows: 1) There are three aspects of wisdom about daily life, namely values, nature, and lifestyle. 2) There are 4 aspects of wisdom about the Dharma in Buddhism: the cycle of alms, the law of karma, and the Buddhist practice. From the results, it can be concluded that Buddhism has an influence on the lifestyle of the Thai Yuan ethnic group. As for creating the Thai Yuan language knowledge record, it is intended to be used as a manual for reading and transcribing the Lanna Dhamma script. Examples of Lanna Dhamma script words come from the palm leaves of Ban Khu Bua Museum, Ratchaburi Province with the generosity of Dr. Udom Somporn. The content is divided into 5 chapters which are: chapter 1 - The origin of the Tham Lanna script, the wisdom appeared in the palm leaves, chapter 2 - Lanna Dhamma alphabet fonts (Examples of words appearing in the palm leaves), chapter 3 - Lanna Dhamma alphabet orthography, chapter 4 - The recorded template of Lanna Dhamma alphabet writing and chapter 5 - Transliteration or transcription of Lanna Dhamma alphabet (from the palm leaves) to preserve the Lanna Dhamma script and be useful for publicizing it to those interested in learning the Lanna Dhamma script to study and continue.

Keywords: Lanna Dhamma Alphabet, Wisdom, Ancient Palm Leaves, Thai Yuan, Ratchaburi

บทนำ

คนไทยภาคเหนือในอาณาจักรล้านนาไทยจะใช้อักษรล้านนาหรือตัวเมืองและอักษรฝักขาม ซึ่งการสืบทอดภาษาในสมัยเริ่มแรกที่มีตัวอักษรนั้นจะใช้การจารลงในใบลาน สมุดข่อย หรือกระดาษสา โดยส่วนมากเรื่องราวที่จารึกลงในใบลานนั้นจะใช้ในทางพุทธจักรหรือในทางศาสนา จึงส่งผลให้มีชื่อเรียกอักษรต่าง ๆ เป็นอักษรธรรม เช่น อักษรธรรมอีสาน อักษรธรรมล้านนา เป็นต้น ประเทศไทยนั้นได้แบ่งภาษาเป็นภาษาไทยกลาง และภาษาไทยถิ่น (เรื่องเดช ปันเขื่อนขันธ์, 2530) ได้แบ่งกลุ่มตามรูปแบบของอักษรออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ 1) กลุ่มอักษรไทยล้านนา 2) กลุ่มอักษรไทย-ลาว และ 3) กลุ่มอักษรไทยพิเศษ อักษรธรรมล้านนา (ตัวเมือง) หรืออักษรจารพุทธธรรม สันนิษฐานว่ามีต้นกำเนิดมาจากอักษรมอญโบราณ มักใช้จารบนคัมภีร์ใบลาน พับสา เอกสารโบราณ โดยเฉพาะเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับศาสนา (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2547) เนื้อหาที่ปรากฏในใบลานจากการจารอักษรธรรมล้านนา เช่น ตำนาน หลักธรรมคำสอน ธรรมชาดก ประวัติศาสตร์ ตำรายาสมุนไพร วรรณกรรมล้านนา คติ คำสอน เป็นต้น ของภาษาไทยถิ่นล้านนาหรือภาษาไทยถิ่นเหนือ (คำเมือง) การสืบทอดอักษรธรรมล้านนานั้นได้กระจายมาสู่ทางภาคกลางของประเทศไทยเนื่องจากการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ซึ่งแต่เดิมอาศัยอยู่ทางภาคเหนือแต่ถูกกวาดต้อนไปพม่าเมื่อครั้งสมัยพระเจ้าบุเรงนองมาตีเมืองเหนือของประเทศไทย จวบจนสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ยกทัพไปตีเมืองเชียงแสนจึงได้รวบรวมกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนกลับคืนมา ซึ่งในการอพยพมาครั้งนั้นได้มีชาวไทยวนมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ที่จังหวัดราชบุรี (สงวน โชติสุขรัตน์, 2512) โดยเข้ามาตั้งถิ่นฐานบนริมฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลอง เช่น ตำบลบ้านไร่ ตำบลคูบัว เป็นต้น ต่อมาชาวไทยวนได้ย้ายจากจังหวัดราชบุรีมาตั้งถิ่นฐานทางอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม (รุ่งนภา เกียรติถาวร, 2541) ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน หรือ ไทยวน นั้น มีชื่อเรียกหลากหลาย คือ ยวน ลาวยวน ไทยวน ไทยล้านนา โยนก หรือชาวเมืองเชียงแสน ชาวไทยวนพูดภาษาไทยวน ซึ่งจัดอยู่ในภาษาตระกูลไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ ของภาษาตระกูลไท-กะได ภาษาไทยวนมีชื่อเรียกอื่น ๆ คือ ภาษาไทยวน ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาล้านนา หรือ

ภาษาคำเมือง ในปัจจุบันพบว่าภาษาไทยวนเป็นภาษาที่ใช้พูดใน 8 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย พะเยา น่าน ลำปาง แม่ฮ่องสอน และใช้ในภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดราชบุรี และนครปฐม (สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์ และสมทรง บุรุษพัฒน์, 2560) แม้ว่าจะมีการอพยพโยกย้ายของชาติพันธุ์ไทยวนเข้ามาตั้งถิ่นฐานทาง ภาคกลางของประเทศไทยแต่ก็ยังคงมีวัฒนธรรม ศาสนา ภูมิปัญญา และวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นมรดกของตนเอง สืบทอดต่อมาปรากฏเป็นหลักฐานให้ศึกษาจากโบราณซึ่งมีการเก็บรักษาไว้หลากหลายที่ เช่น วัด บ้านเรือน พิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น สำหรับงานวิจัยนี้ได้ศึกษาโบราณที่เก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์สถานบ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี

โบราณ (หนังสือโบราณ) เป็นเอกสารโบราณชนิดหนึ่งที่บ้านทึกลายลักษณะอักษรด้วยวิธีจารตัวหนังสือลงบน ใบของต้นลาน แล้วเจาะรูร้อยด้วยสายสนอมมัดรวมกันเป็นผูก นิยมเรียกว่า คัมภีร์โบราณ ที่เรียกชื่อว่า คัมภีร์โบราณ เพราะเนื้อเรื่องที่จารลงบนโบราณ ส่วนใหญ่เป็นพระธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อาทิ พระไตรปิฎก เป็นต้น นอกจากนี้ยังใช้บันทึกเรื่องราวอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและเรื่อง อันเป็นบทนิพนธ์ของอดีตชนกมี ด้วยเหตุที่พระธรรมเป็นสิ่งสำคัญสูงสุดของพระพุทธศาสนา เมื่อจดจารลงบน โบราณก็ทำให้คัมภีร์โบราณเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเก็บรักษาไว้อย่างดีในที่อันควร และต้องทะนุถนอมเป็นพิเศษดุจเดียวกับพระพุทธรูป (ก่องแก้ว วีระประจักษ์, 2565) การศึกษาโบราณในงานวิจัยนี้เป็นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ภาษาไทยวนเป็นภาษาที่มีความเกี่ยวข้องกับอักษรธรรมล้านนาเพราะเป็นภาษาดั้งเดิมที่ใช้ในการสื่อสาร ทั้งที่เป็น ภาษาพูด และภาษาเขียน โดยภาษาพูดนั้นได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยกลางส่งผลให้มีผู้ใช้ภาษาไทยวนน้อยลง ใน ส่วนของภาษาเขียนนั้นยังปรากฏหลักฐานการถ่ายทอดภูมิปัญญาและเรื่องราวเกี่ยวกับไทยวนจากการจารโบราณ ซึ่งพบหลักฐานโบราณที่พิพิธภัณฑ์สถานบ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี โบราณที่รวบรวมไว้นั้นได้มาจากชาวบ้าน (กลุ่ม ชาติพันธุ์ไทยวน) นำมามอบให้ที่พิพิธภัณฑ์เก็บรักษาไว้ เนื้อหาในโบราณจึงเป็นเรื่องราวที่มีการถ่ายทอดมาจาก บรรพบุรุษสู่ชนรุ่นหลัง เป็นที่น่าสนใจว่าเนื้อหาในโบราณนั้นกล่าวถึงเรื่องภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนด้าน ไตบ้างที่มีการสืบทอดต่อมาจนปัจจุบัน

งานวิจัย เรื่อง อักษรธรรมล้านนา สืบทอดภูมิปัญญาจากโบราณสู่บันทึกความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ ไทยวน มุ่งเน้นในการศึกษาอักษรธรรมล้านนาจากโบราณที่เก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์สถานบ้านคูบัว จังหวัด ราชบุรี โดยมุ่งหวังว่าจะสามารถสืบทอดภูมิปัญญาต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีมาตั้งแต่อดีตให้คงอยู่ และสามารถ พัฒนาเป็นแบบบันทึกความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนให้คนรุ่นต่อไปได้ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาเรียนรู้ภาษา ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน นอกจากจะเป็นการอนุรักษ์ภาษาให้อารังอยู่แล้วแบบบันทึก ความรู้ยังเป็นเครื่องมือที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเผยแพร่ความรู้จากรุ่นต่อรุ่นได้อีกด้วย งานวิจัยนี้ได้รับ ความอนุเคราะห์จาก ดร.อุดม สมพร ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สถานบ้านคูบัว และเป็นเจ้าของภาษาไทยวนผู้ให้ คำแนะนำทางด้านคำศัพท์ การแปลความหมาย และภาษาอักษรธรรมล้านนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนบ้านคูบัวผ่านโบราณจากพิพิธภัณฑ์สถานบ้านคูบัว จังหวัด ราชบุรี
2. สร้างแบบบันทึกความรู้ภาษาไทยวนบ้านคูบัว โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบภาษาไทยวนกับภาษาไทยกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องอักษรธรรมล้านนา สืบทอดภูมิปัญญาจากโบราณ สู่บันทึกความรู้กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน จังหวัดราชบุรี นี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของอักษรธรรมล้านนา การแผ่ขยายของอักษรธรรมล้านนา มายังภาคกลางของประเทศไทย ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน และภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์

วัฒนธรรมล้านนาในตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี โดยการศึกษาจากใบลาน เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหอสมุดท่าพระ มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพฯ และหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพฯ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบอักษรธรรมล้านนา อักษรวิธีอักษรธรรมล้านนา และกระบวนการปริวรรตหรือการถ่ายทอดอักษรธรรมล้านนา จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหอสมุดท่าพระ และหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพฯ สำหรับพจนานุกรมหลักที่ผู้วิจัยนำมาใช้ประกอบการปริวรรตอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทยกลางนั้น ได้แก่ พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2547) และพจนานุกรมภาษาไทยล้านนา-ไทย ปริวรรต (อักษร ก ถึง ฮ) (มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย, 2561)

ขั้นตอนที่ 3 สร้างแบบบันทึกความรู้ โดยแบ่งเป็น 5 บท ได้แก่ บทที่ 1 ชาติพันธุ์ไทยวน และพัฒนาการอักษรธรรมล้านนา บทที่ 2 รูปแบบอักษรธรรมล้านนา (คำที่ยกตัวอย่างส่วนใหญ่จะเป็นคำที่ปรากฏในใบลาน) บทที่ 3 อักษรวิธีอักษรธรรมล้านนา บทที่ 4 แบบฝึกหัดคัดอักษรธรรมล้านนา และบทที่ 5 การฝึกปริวรรตอักษรธรรมล้านนา รวมถึงตัวอย่างในการปริวรรตอักษรธรรมล้านนาจากคัมภีร์ใบลานของจิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว วัดโขลงสุวรรณคีรี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยอ้างอิงการสร้างแบบบันทึกความรู้จาก สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม (สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, 2554)

ขั้นตอนที่ 4 รวบรวมข้อมูล นำเสนอข้อมูล อักษรธรรมล้านนา สืบทอดภูมิปัญญาจากใบลานของจิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี สืบบันทึกความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน โดยได้รับความอนุเคราะห์ใบลานที่จารด้วยอักษรธรรมล้านนาซึ่งเก็บรักษาไว้ที่จิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว ความรู้ความเป็นมาเกี่ยวกับชาติพันธุ์ไทยวน และข้อมูลความเป็นมาเกี่ยวกับจิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว วัดโขลงสุวรรณคีรี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี จากดร.อุดม สมพร ผู้อำนวยการจิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี จากนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาจากใบลาน ปริวรรตอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรไทยกลาง และวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ด้วยการนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลอักษรธรรมล้านนาจากใบลานจิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว วัดโขลงสุวรรณคีรี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยจากการลงพื้นที่เพื่อสำรวจใบลานนั้น พบว่ามีใบลานหลายพับที่เสียหายจนไม่สามารถนำออกมาใช้เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลได้ เกิดจากร่องรอยความเสียหายจากปลวก และการฉีกขาด ดังนั้นผู้วิจัยจึงจะศึกษาจากใบลานที่มีสภาพที่สมบูรณ์ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาเก็บรวบรวมในงานวิจัยนี้ด้วย ซึ่งใบลานที่มี 10 พุท แต่ที่สามารถนำมาปริวรรตได้อย่างสมบูรณ์และสามารถศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลได้มีจำนวน 3 พุท ส่วนอีก 7 พุทนั้นเมื่อเปิดอ่านไปถึงแผ่นที่ 10 เป็นต้นไปมีร่องรอยความเสียหายจากปลวกเป็นวงกว้างจนไม่สามารถอ่านเรื่องราวต่อได้ ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลจำนวน 3 พุท และปริวรรตอักษรธรรมล้านนาเป็นภาษาไทย ด้วยความอนุเคราะห์ของ ดร.อุดม สมพร ผู้อำนวยการจิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี และเป็นเจ้าของภาษาไทยวน ได้ให้คำแนะนำปรึกษาตลอดการปริวรรตอักษรธรรมล้านนา

ภาพที่ 1 ใบลานในจิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว วัดโขลงสุวรรณคีรี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องอักษรธรรมล้านนา สืบทอดภูมิปัญญาจากใบลานสู่บันทึกความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน นั้น มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อ 1) ศึกษาภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนบ้านคูบัวผ่านใบลานจากจิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี และ 2) สร้างแบบบันทึกความรู้ภาษาไทยวนบ้านคูบัว โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบภาษาไทยวนกับภาษาไทยกลาง จากการศึกษาใบลาน จำนวน 3 ผูก ได้แก่ 1) ใบลานผูกที่ 1 เรื่อง ปุสสอนหลาน มีจำนวน 26 หน้า 2) ใบลานผูกที่สอง เรื่อง คำสอนมหาเวสสันดร มีจำนวน 25 หน้า และใบลานที่ 3) เรื่อง มหาเวสสันดร กัณฑ์มัทรี มีจำนวน 50 หน้า จากใบลานที่เก็บรักษาไว้ที่จิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว จังหวัดราชบุรีนั้น สรุปลงแล้วพบว่าเนื้อหาส่วนใหญ่จากใบลานเกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อ เพราะการเรียนรู้อักษรธรรมล้านนา และหลักคำสอนนั้นมักเกิดขึ้นที่วัด ส่งผลให้ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนนั้นได้รับอิทธิพลมาจากความศรัทธาพระพุทธศาสนาและดำเนินชีวิตด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนเป็นที่ตั้ง

ภาพที่ 2 ตัวอย่างใบลานที่งานวิจัยนำมาใช้วิเคราะห์

การศึกษาคัมภีร์ใบลานอักษรธรรมล้านนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนนั้น เพื่อศึกษาภูมิปัญญาที่มีการจารหรือบันทึกไว้ในใบลานอักษรธรรมล้านนาจิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว ซึ่งจากการศึกษาใบลานนั้น สามารถแบ่งเนื้อหาทางด้านภูมิปัญญาได้เป็น 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน มี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านค่านิยม ด้านธรรมชาติ และด้านการดำเนินชีวิต และ 2) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา มี 4 ด้าน ได้แก่ วัฏสงสาร การให้ทาน กฎแห่งกรรม และหลักปฏิบัติตนของชาวพุทธ

ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน เป็นสิ่งที่สืบทอดและสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตามวิถีทั้งในด้านวิถีชีวิต แนวคิด ค่านิยม และในด้านความเชื่อ ความศรัทธา พระพุทธศาสนา ในช่วงระยะเวลาหนึ่งจากการพัฒนาประสบการณ์ การคิดค้น ศรัทธา ความเชื่อที่เป็นกรอบในการดำรงชีวิตแล้ว บันทึกความรู้ด้วยอักษรของตนเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวให้ดำรงอยู่สืบต่อไป ใบลานจึงเป็นมรดกที่ทรงคุณค่าทำหน้าที่รักษารวบรวมความรู้ไว้ สะท้อนให้เห็นถึงศิลปะและวัฒนธรรมของกลุ่มชนให้เกิดการเรียนรู้อดีตเพื่อสร้างอนาคตที่รุ่งเรืองได้ ซึ่งจากใบลานอักษรธรรมล้านนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนที่จิปาละภณัทสถานบ้านคูบัว ปรากฏภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ดังนี้

1. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน

กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนได้มีการสืบทอดภูมิปัญญาไว้เช่นกันด้วยการจาร หรือบันทึกเรื่องราวลงในใบลาน มีการเก็บรักษาเพื่อให้ลูกหลานได้เรียนรู้ความเป็นมาและภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ให้คงอยู่สืบไป ใบลานที่รักษาไว้นั้นมีการจารเรื่องราวไว้มากมาย ดังนี้

1.1. ด้านค่านิยม เป็นสิ่งที่สังคมนิยมปฏิบัติในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม น่าชื่นชมในขณะนั้น และแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในสังคมนั้น โดยชาวไทยวนมีค่านิยมที่เป็นเอกลักษณ์ปรากฏไว้ในใบลาน ว่า “น้ำหมึกกับสับ” การสับน้ำหมึกนี้เป็นการสักลงบนผิวหนังด้วยหมึกสีดำเป็นลวดลายตามตัว ซึ่งผู้ชายชาวไทยวนนั้นนิยมสักตามร่างกายตั้งแต่บริเวณท้องลงมายังขานั่นเอง ค่านิยมการสักตามร่างกายเนื่องจากมีความเชื่อในเรื่องของการอยู่ยงคงกระพัน และความเชื่อเกี่ยวกับเมตตามหานิยม ใบลานเขียนไว้เป็นอักษรล้านนาว่า

“อุ้มอ้งอ้ง”

ภาพที่ 3 อักษรธรรมล้านนาด้านคำนิยม

คำนิยมด้านการแต่งกายสะท้อนให้เห็นถึงการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนว่านุ่งกางเกงเตี้ยว คือกางเกงขายาวแบบ 3 ส่วน สวมเสื้อผ้าแขนสั้น และใส่เครื่องประดับคอตามแบบชาวล้านนาของชาวไทยวน ปรากฏในใบลานว่า “บ่่งผ้าต้อย นุ่งกางเกงเตี้ยวรัด นุ่งเสื้อสะใหม่แลเสื้อแขนรัด นุ่งโสร่งโก่งคอควาย” ใบลานเขียนไว้เป็นอักษรธรรมล้านนาว่า

“บ่่งผ้าต้อย นุ่งกางเกงเตี้ยวรัด นุ่งเสื้อสะใหม่แลเสื้อแขนรัด นุ่งโสร่งโก่งคอควาย”

ภาพที่ 4 อักษรธรรมล้านนาด้านคำนิยม

1.2. ด้านธรรมชาติ การดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนนั้นได้รับอิทธิพลจากธรรมชาติ เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมและใกล้ชิดกับแม่น้ำลำคลอง รวมทั้งผลผลิตขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม และดินฟ้าอากาศในช่วงนั้น วิถีชีวิตและภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนส่วนใหญ่จึงต้องพึ่งพิงธรรมชาติ โดยในใบลานมีการกล่าวถึงธรรมชาติไว้ด้วยว่า “ทั้งฟ้าแลฝน มันเป็นอย่างอ้อ ปีร้ายปีดีแลน้อย” ซึ่งสะท้อนในด้านของธรรมชาติที่เกิดขึ้นมีความผันผวน แปรปรวนในทุกปี แต่ให้เข้าใจในความแปรปรวนของฟ้า ฝน ในแต่ละปีว่ามีมาก มีน้อยตามธรรมชาติที่เกิดขึ้น โดยในใบลานปรากฏอักษรธรรมล้านนาไว้ว่า

“ทั้งฟ้าแลฝน มันเป็นอย่างอ้อ ปีร้ายปีดีแลน้อย”

ภาพที่ 5 อักษรธรรมล้านนาด้านธรรมชาติ

1.3. ด้านการดำเนินชีวิต การดำเนินชีวิตเป็นแนวทางหรือวิถีที่อิงตามวิถีปฏิบัติสืบต่อมาเพื่อความสงบสุขของทุกครัวเรือน เมื่อครัวเรือนมีความสุขแล้ว ในระดับสังคมก็มีความสุขไปพร้อมกันด้วย จากใบลานมีการกล่าวถึงการดำเนินชีวิตในเรื่องการครองคู่ในด้านต่าง ๆ เช่น การปฏิบัติระหว่างสามีภรรยา การใช้ جای การพูดจา เป็นต้น โดยจะใช้คำว่า ผัว เมีย ตามแบบคำไทยดั้งเดิม เพื่อสื่อความหมายตรงตัว ดังที่ปรากฏข้อความว่า “หื้อนับ ย่าแยง อย่าคัด ผัวเมียกัน ครั้นบ่ขอนแก่น ซด เพ็นคำอวดอ้างจาดี ครั้นเมียบ่บับ เต็มเป็นเศรษฐี มีเยี่ยงปั่วอวดววยหายเสีย ผัวบ่บับเมียข้าวเต็มเยียะก็เกลี้ยง โบราณมีว่าไว้อย่ามักสะหาบเนอะ จากเนื้อความนี้สะท้อนการดำเนินชีวิตในเรื่องการครองคู่ โดยให้มีความเคารพยำเกรง ซื่อสัตย์ ไม่คิดคดต่อกัน ช่วยกันเก็บหอมและระวังในการพูดจาที่ดี ไม่ควรอวดอ้างตน ถือดี ไม่ควรใช้วาจาสามหาวระหว่างกัน” คำว่า หื้อนับย่าแยง หมายความว่า ให้เคารพ ยกย่องต่อกัน และคำว่า ครั้นบ่ขอนแก่น หมายถึงว่า ไม่ควรพูดจาสอดแทรกอวดดี ตามการจารใบลานอักษรธรรมล้านนาไว้ว่า

2.1. วัสดุสังสาร ความเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดได้ปรากฏอยู่ในโบราณ เรื่อง ปุสสอนหลาน สะท้อนให้เห็นว่าคำสอนทางพระพุทธศาสนาสอนให้เห็นความเป็นจริงของชีวิตและสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้ ดังที่ปรากฏว่า “คนในโลกนี้ เกิด ๆ ตาย ๆ บ่ว่าเจ้านาย เหมือนกันไฟร้ฟ้า” แสดงให้เห็นถึงสัจ

2.3. กฎแห่งกรรม กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนมีความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม ได้แก่ การทำดีได้ดี การทำชั่วได้ชั่ว กระทำสิ่งใดย่อมได้รับผลของการกระทำนั้นเสมอ ดังนั้นจึงควรกระทำแต่สิ่งที่ดี เพราะจะได้รับกรรมดีตอบแทน ดังกล่าวไว้ว่า “แอ่วกินสุรน้ำเหล้า ผิดเถียงกับเมีย ครั้นเหล้าตกคอ เหมือนได้ขึ้นขึ้นฟ้า ธิปากกล้าแข็งแรง บ่ (ไม่) พอใจแถม (อีก) พอ (มอง) ตาพ้อแดง ปากแข็งแก่งกล้า หมู่มุมขี้เหล้าจุกรรมหลงใสน้ำ บ่มีศีลสักเส้น ทั้งกรรมและเวรบ่คิด คนเฒ่าชาตินั้น ตายเกิดเป็นหนู เซราะผันหารู หนูบ่มีดีเพราะทุกข์ นรกล้านเปลี่ยน” จากเนื้อความดังกล่าวสะท้อนว่ามีความเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษ เมื่อกระทำความไม่ดี เมื่อตายลงไปและกลับมาเกิดใหม่ในอีกชาติภพจะกลายเป็นสัตว์เดรัจฉานที่ยากลำบาก มีแต่ความทุกข์เปรียบเสมือนการตกนรก ซึ่งกฎแห่งกรรมนี้มีความสอดคล้องกับคำสอนเกี่ยวกับเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดอีกด้วย จารด้วยอักษรธรรมว่า

“หันสัตว์ใหญ่น้อย ควรมีเมตตา กับอินนา อย่าลักบองปี สรรพสิ่งของอันท่านบ่หื้อ อย่าลักจก
เอาสิ่ง สัพพะเม็ง แฉม ผัวเมียเพิ่นรัก อย่ามักฆ่าช่วงชิงเอา อันสาวหนุ่มหล่อ อย่าฟังคำเขา จักพาตัวเราเสียศีล 1
เส้น มุสาวาทา อย่าจุ๊ลาย เล่น จากำพราง ล่าย คิดจักพาเอาตัวไปตกนรก เจ็บแสบไหม้กายา สุราเมิ้นอย่าคิดใจ
หา ยาตำผิ่นเหล้า หื้อจำใสใจ อันธมม์กล่าวนั้น” จากเนื้อความสะท้อนให้เห็นหลักปฏิบัติที่สำคัญของชาวพุนั้น
ทุกคนควรมีศีล 5 ได้แก่ ศีลข้อ 1 ควรถือศีลมีเมตตา ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่เบียดเบียนชีวิตผู้อื่น ศีลข้อที่ 2 ไม่ควร

[illegible]

การศึกษาคัมภีร์ไบเบิลอักษรธรรมล้านนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนนั้น เพื่อสร้างแบบบันทึกความรู้ ภาษาไทยวนบ้านคูบัว แบบบันทึกความรู้เป็นคู่มือในการอ่านถ่ายทอดอักษรธรรมล้านนาจากคัมภีร์ไบเบิลของ จิปาเถะภณฺทสถานบ้านคูบัว วัดโขลงสุวรรณคีรี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ในด้านภูมิปัญญาต่าง ๆ เช่น ตำนาน หลักธรรม คำสอน ธรรมชาตค ประวัติศาสตร์ ตำรายาสมุนไพร วรรณกรรมล้านนา คติคำสอน เป็นต้น ซึ่ง สามารถสรุปแนวทางในการสร้างแบบบันทึกความรู้เป็นบทต่าง ๆ ได้แก่ 1) แบบบันทึกความรู้บทที่ 1 ชาติพันธุ์ ไทยวน และพัฒนาการอักษรธรรมล้านนา 2) แบบบันทึกความรู้บทที่ 2 รูปแบบอักษรธรรมล้านนา 3) แบบบันทึก ความรู้บทที่ 3 อักษรวิธีอักษรธรรมล้านนา 4) แบบบันทึกความรู้บทที่ 4 แบบฝึกหัดคัดอักษรธรรมล้านนา 5) แบบ บันทึกความรู้บทที่ 5 การฝึกปฎิวัติอักษรธรรมล้านนา

อภิปรายผล

งานวิจัยเรื่องอักษรธรรมล้านนาสืบทอดภูมิปัญญาจากใบลาน สู่บันทึกความรู้กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนนั้น มีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาอักษรธรรมล้านนาในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนในด้านค่านิยม ธรรมชาติ และการดำเนินชีวิตในงานวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานของอนุชิต อินตาวงค์ และศราวุธ หล่อดี ในเรื่องโลกทัศน์ของชาวล้านนาจากค่านามล้านนาที่ปรากฏในพจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง ว่า คำนามจำนวน 571 คำนั้นสะท้อนโลกทัศน์ของชาวล้านนา 3 ด้าน ได้แก่ ด้านแรก โลกทัศน์ด้านความเชื่อ ศาสนา และประเพณี ชาวล้านนามีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ พิธีกรรม ฤกษ์ยาม ปรากฏการณ์ อีกทั้ง ชาวล้านนายังเชื่อมโยงพุทธศาสนาและประเพณีเข้าไว้ด้วยกัน อย่างกลมกลืน ด้านที่สอง โลกทัศน์ด้านชนชั้นและโลกทัศน์ด้านการปกครอง ชาวล้านนามีการปกครองแบบชนชั้น แบ่งออกเป็น ชนชั้นปกครอง และชนชั้นถูกปกครอง และด้านที่สาม โลกทัศน์ด้านวิถีชีวิต แบ่งออกเป็น วิถีชีวิตเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ เครื่องอาศัยเลี้ยงชีพ การประกอบอาชีพ และศิลปะ (อนุชิต อินตาวงค์ และศราวุธ หล่อดี, 2560)

การศึกษาด้านภูมิปัญญาจากคัมภีร์ใบลานนั้น มีความสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการศึกษาภูมิปัญญาและอนุรักษ์คัมภีร์ใบลาน: เมืองน่าน โดยพระชยนันท์มณี และคณะ (พระชยนันท์มณี และคณะ, 2559) ในด้านใบลานว่า คัมภีร์ใบลาน เป็นเอกสารโบราณประเภทหนึ่ง ทำมาจากต้นลาน การบันทึกตัวอักษรลงในใบลาน เรียกว่า จาร การทำใบลานเป็นเล่มนั้นต้องเจาะรูและเอาเชือกร้อย เชือกที่ใช้ร้อยเรียกว่า สายสนอง เมื่อร้อยผูก รวมกันเรียกว่าคัมภีร์ใบลานหนึ่งผูก เนื่องจากอินทรียวตฤๅที่ได้อามาจากพืช จึงไม่ค่อยคงทนต่อสิ่งแวดล้อม ชำรุดเสียหายได้ง่าย นอกจากนี้ยังสอดคล้องในเรื่องของภูมิปัญญาในเรื่องภูมิปัญญา คือ องค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนไทยที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ประยุกต์ และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีของคนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับยุคสมัย

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาใบลานที่เก็บรักษาไว้ที่จิปาळेภณท์สถานบ้านคูบัว โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบภาษาไทย วนกับภาษาไทยกลาง ใช้เวลาในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร และศึกษาใบลานเป็นเวลา 1 ปี จากการศึกษาสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาที่พบในใบลานมี 2 ด้าน ได้แก่ 1) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน และ 2) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับพระธรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนา สะท้อนให้เห็นว่าภูมิปัญญาและการดำเนินชีวิตนั้นศาสนาและความเชื่อมีบทบาทที่สำคัญในการยึดถือปฏิบัติ สั่งสมและสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่น ใบลานจึงเป็นมรดกที่ทรงคุณค่าทำหน้าที่รักษา อนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของกลุ่มชนให้เกิดการเรียนรู้อดีตเพื่อสร้างอนาคตที่รุ่งเรืองได้ การอนุรักษ์อักษรธรรมล้านนาให้สืบทอดแก่ผู้ที่สนใจ ผู้วิจัยได้สร้างแบบบันทึกความรู้ภาษาไทยวนบ้านคูบัว จัดเป็น 5 บท เพื่อให้ผู้ที่สนใจเรียนรู้เกี่ยวกับอักษรธรรมล้านนาได้ศึกษาและฝึกอ่าน-เขียนอักษรธรรมล้านนา และนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการอนุรักษ์รักษาใบลาน ปรริวรรตเนื้อความในใบลาน และถ่ายทอดให้ชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ต่อไป ข้อเสนอแนะ การวิจัยเรื่อง อักษรธรรมล้านนาสืบทอดภูมิปัญญาจากใบลานสู่บันทึกความรู้กลุ่มชาติพันธุ์ไทยวนนั้น ได้ศึกษาเพียงภูมิปัญญาที่ปรากฏในคัมภีร์ใบลานและสร้างแบบบันทึกความรู้จากจิปาळेภณท์สถานบ้านคูบัว เท่านั้น ควรมีการเก็บข้อมูลจากสถานที่อื่นที่เก็บรักษาใบลานที่จารอักษรธรรมล้านนาไว้ และศึกษาข้อมูลที่ปรากฏในใบลานเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมไทยวนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากงบประมาณรายได้ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม งบประมาณ 2562 ภายใต้โครงการวิจัยสู่ความเป็นเลิศเพื่อพัฒนาศักยภาพอาจารย์เข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ เรื่อง อักษรธรรมล้านนา สืบทอดภูมิปัญญาจากโบราณสู่บันทึกความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน

เอกสารอ้างอิง

- ก่องแก้ว วีระประจักษ์. (2565). สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 32. กรุงเทพมหานคร: โครงการสารานุกรมไทย. พระชยานันท์ และคณะ. (2559). การศึกษาภูมิปัญญาและอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ: เมืองน่าน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย. (2561). พจนานุกรมภาษาไทยล้านนา-ไทย ปรีวรรต (อักษร ก ถึง ฮ) ฉบับรวมเล่ม. เชียงราย: วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย.
- รุ่งนภา เกียรธาว. (2541). การศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาไทยวน 4 จังหวัดในภาคกลาง. ใน วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เรืองเดช ปิ่นเชื่อนขัตติย์. (2530). อักษรไทย. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สงวน โชติสุขรัตน์. (2512). ไทยวน-คนเมือง. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). คู่มือการอ่านถ่ายถอดลายสือไทย (พ่อขุนรามคำแหงมหาราช). กรุงเทพมหานคร: สำนักหอสมุดแห่งชาติ.
- สิริวรรณพิชา ธนจิราวัฒน์ และสมทรง บุรุษพัฒน์. (2560). ระบบเสียงภาษาไทยวนในประเทศไทย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: 34(1), 90-117.
- อนุชิต อินตาวงค์ และศราวุธ หล่อดี. (2560). โลกทัศน์ของชาวล้านนาจากค่านามล้านนาที่ปรากฏในพจนานุกรม ล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง. วารสารศิลปศาสตร์, 5(2), 22-41.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. (2547). พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง. เชียงใหม่: มิ่งเมือง.